

Katja Peršak Hajdinjak | Gimnazija Franca Miklošiča Ljutomer

Z umetniki pri pouku

Lessons in the Company of Artists

Izvleček

V prispevku predstavljam dejavnosti iz projekta SKUM, s katerimi smo krepili sporazumevalno zmožnost s kulturno-umetnostno vzgojo. Umetniki različnih umetniških področij so se vključili v pouk slovenščine ali strokovnih predmetov in s svojimi pristopi pripomogli k usvajanju učnih vsebin in krepitvi kompetence kulturna zavest in izražanje. Opisanih je tudi nekaj praktičnih primerov dejavnosti, v katerih so se preizkusili dijaki.

Abstract

The article presents activities under the SKUM project, which were used to strengthen communication competences through cultural and art education. Artists from different fields became involved in Slovenian Language lessons or the lessons of technical subjects; with their artistic approaches they helped students to learn the contents and strengthen the competence of cultural awareness and expression. The article also describes some practical examples of activities tried out by secondary school students.

Ključne besede:

učevanje z umetnostjo,
sporazumevalna zmožnost,
kulturno-umetnostna vzgoja,
SKUM, kompetenca kulturna
zavest in izražanje

Keywords:

teaching with art,
communication competence,
cultural and art education,
SKUM, competence of cultural
awareness and expression

roman

vejica

beseda

oklepaj

zaimsek

glagol

vrste besedil

poved

| 29

intonacija

sej

met

1 Uvod

Na Gimnaziji Franca Miklošiča Ljutomer (GFML) smo leta 2017 kot razvojna šola pristopili k projektu *Razvijanje sporazumevalnih zmožnosti s kulturno-umetnostno vzgojo* (SKUM)¹, katerega nosilec je Univerza na Primorskem. Pod okriljem Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani in Zavoda Petida na šoli uvajamo inovativna učna okolja in prožne oblike učenja s ciljem dvigniti splošne kompetence na področju razvoja sporazumevalnih zmožnosti s kulturno-umetnostno vzgojo. Dijaki krepijo še kompetenco kulturna zavest in izražanje, ki je ena od osmih ključnih kompetenc vseživljenjskega učenja, podanih v Priporočilu Evropskega parlamenta in sveta. V sodelovanju s konzorcijskimi partnerji in z umetniki smo uspešno izvedli kar nekaj dejavnosti: *Pisani tobogan*, *Ustvarjalno pripovedovanje*, *Prešernovnanje in Glas mladih – Upor*. Kot učiteljica slovenščine sem se vključila v projektne dejavnosti, pri katerih smo učne vsebine prepletali, bogatili in nadgrajevali z umetniško izkušnjo.

2 O projektu SKUM

Temeljni ideji projekta SKUM je zasnoval prof. dr. Robi Kroflič s Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. V prvi poudarja pedagoški potencial umetniške izkušnje, saj

»dostopa do spoznanja realnosti na poseben način, kot simbolno posredovana izkušnja – z estetskim, domišljijskim dopolnjevanjem umetniških kodov prejemnik doživlja in reflektira izkušnje drugih in tako etično zori. Zato je umetnost vrednota na sebi. Sodobne raziskave pa pedagoškemu delu z umetniško izkušnjo pripisujejo številne pozitivne učinke: spodbujanje mnogoterih inteligentnosti (Gardner), narativnega mišljenja (Bruner), kreativnosti (Robinson, Egan), inovativnih oblik učenja (Pringle) ter identitete in moralne samopodobe (Nussbaum).«

V drugem razmisleku pa trdi, da so »za razvoj kulture subjektivizacija, fikcijskost in mnogopomenskost izkušnje, ki jo dosežemo z umetniškimi jeziki, enako pomembni kot znanstveni diskurzi.«

Eden temeljnih ciljev projekta je tako bil razvijati didaktične pristope in nove oblike povezovanja vzgojno-izobraževalnega dela z umetniškimi dejavnostmi ter pri tem vključiti tudi manj uveljavljena področja umetnosti. Umetniki, ki so se vključili v pedagoški proces, so dijakom omogočili neposreden stik z umetnostjo, kar je na območjih, ki so geografsko oddaljena od kulturnih središč, izrednega pomena. Pravo in najgloblje doživljanje umetnosti se namreč zgodi v za to namenjeni ustanovi (v galeriji, gledališču ali plesni dvorani). Z umetniki smo v šolskem okolju razvijali tudi nove didaktične pristope.

Po besedah dr. Krofliča je bila v projektu umetnost izpostavljena tudi kot tista, ki nagovarja, vabi k iskanju odgovorov o smislu bivanja, kritični refleksiji družbenega dogajanja, ki aktivira, vzbuja občutenje in na drugi strani ponuja možnost izražanja svojih doživljanj, razmišljanj, pomislov, negotovosti ... Skratka, pripomore k dvigu kompetence kulturna zavest in izražanje.²

3 SKUM pri strokovnih predmetih

Na GFML izvajamo tri izobraževalne programe: splošna gimnazija, umetniška gimnazija – smer gledališče in film, ter srednji strokovni program predšolska vzgoja. Prav zadnja dva programa sta pri strokovnih predmetih neločljivo povezana z umetnostjo, pri čemer jim umetniško izkušnjo posreduje učitelj sam ali s pomočjo informacijsko-komunikacijske tehnologije. Sodelovanje v projektu pa je omogočilo sistematično delo z izbranim umetnikom.

S prenovo srednjega strokovnega programa predšolska vzgoja je bil v okviru odprtega kurikula oblikovan strokovni modul Ustvarjamo za otroke (UZO). Pri tem modulu, ki je naravnano predvsem praktično, se teoretična znanja s področij jezika, glasbe, likovne umetnosti in giba realizirajo v krajši gledališki ali lutkovni predstavi za predšolske otroke ter v ustvarjalnicah – ustvarjalnih delavnicah, ki so pripravljene in izvedene za vrtčevske skupine. Dijaki se naučijo medpredmetno načrtovati in izvesti projekt, v katerem se prikaže povezanost ustvarjalnih dejavnosti v vrtcu.

1 Kratice logotipa so izpeljane iz ključnih besed: sporazumevanje (S), kultura (K), umetnost (UM).

2 Poudarja ustvarjalno izražanje zamisli, izkušenj in čustev v različnih medijih, vključno z glasbo, upodabljalnimi umetnostmi, literaturo in vizualnimi umetnostmi. Bistveni so znanje, spretnosti in odnosi, ki so povezani s to kompetenco. Kulturno znanje vključuje zavest o lokalni, nacionalni in evropski kulturni dediščini ter njenem pomenu v svetu. Zajema temeljno poznavanje glavnih kulturnih del, vključno s popularno sodobno kulturo. Bistveno je razumeti kulturno in jezikovno raznovrstnost v Evropi in drugod po svetu, potrebo po njeni ohranitvi ter pomen estetskih dejavnikov v vsakdanjem življenju. Spretnosti: upoštevanje tega vidika umetnostnih del in uživanje v njih ter njihovih predstavitev. Lastno izražanje skozi različne medije z uporabo prirojenih sposobnosti. K spretnostim spada tudi sposobnost za povezovanje lastnih ustvarjalnih in izraznih pogledov z mnenji drugih ter prepoznavanje družbenih in gospodarskih priložnosti v kulturni dejavnosti. Kulturno izražanje je bistveno za razvoj ustvarjalnih spretnosti, ki jih je mogoče prenesti na več poklicnih področij. Odprt odnos. Pravo razumevanje lastne kulture in občutek identitete sta lahko osnova za odprt odnos in spoštovanje do različnega kulturnega izražanja. Pozitiven odnos zajema tudi ustvarjalnost, pripravljenost za negovanje estetskih možnosti z umetnostnim izražanjem in sodelovanje v kulturnem življenju.

Dijaki predšolske vzgoje so imeli pri predmetu UZO priložnost sodelovati s poklicnim lutkarjem, s katerim so pripravili lutkovno predstavo, in pripovedovalko, ki je postavila temelje za pripovedovalsko ustvarjalnico.

3.1 Ustvarjanje lutkovne predstave s poklicnim lutkarjem

Pri nastajanju lutkovne predstave se nam je od januarja do junija 2019 pridružil lutkar Matevž Gregorič. Ustvarjalni proces je potekal sistematično po korakih³ in načrtovano z umetnikom. Ta se je z dijaki srečal dvakrat v živo. Prvič jim je najprej predstavil različne lutkovne tehnike in nato so skupaj zasnovali lastno predstavo. Drugič se jim je pridružil med ustvarjalnim procesom, ko so dijaki že pripravili predstavo in jim je svetoval, kako animirati lutke in izboljšati posamezne prizore.

Pri naslednjih urah smo pri ustvarjalnem procesu z dijaki sodelovale učiteljice predmeta: glasbenica, likovnica, plesalka in učiteljica slovenščine.⁴

Umetnik je bil z dijaki v stiku s pomočjo družbenega omrežja Facebook, kjer so ustvarili svojo skupino. Njegova uvodna delavnica je navdušila dijake. Iz evalvacije bilo je razvidno, da so udeleženci na koncu spoznali, kako zahteven in kompleksen je ustvarjalni proces nastajanja in izvedbe lutkovne predstave.

Pri načrtovanju projektne dejavnosti smo izhajali iz Kataloga znanj za strokovni modul UZO. Tako smo si zastavili naslednje izobraževalne cilje:

- dijaki medpredmetno načrtujejo, pripravijo in izvedejo projekt, v katerem prikažejo povezanost ustvarjalnih dejavnosti v vrtcu (lutkovna predstava);
- dijaki so aktivno soudeleženi pri izbiri tematike, načrtovanju, izvedbi in vrednotenju dejavnosti;
- dijaki razvijejo zanimanje za lutke in
- razvijajo ustvarjalnost.

Ob vsem tem je bil poudarjen tudi vzgojni vidik posameznika kot tudi razreda. Cilji so bili načrtovani v skladu s cilji projekta SKUM. Pri dijakih smo skušali razviti naslednje sposobnosti:

- pozorno poslušanje sogovornika;
- zaupanje vase;
- medsebojno sodelovanje;
- medsebojno spoštovanje.

Zastavljene cilje smo realizirali z lutkovno predstavo Franček in prijatelji, s katero so se predstavili na prireditvi Pisani tobogan.⁵ V procesu nastajanja predstave so dijaki povezali znanja iz jezikovne, glasbene, likovne in uprizoritvene umetnosti (pisali so scenarij, glasbeno opremo, izdelali sceno in lutke, ki so jih tudi animirali). Pri tem so bili aktivni in ustvarjalni. Njihovo samovrednotenje po predstavi: *Pozitivno se mi zdi, da se je vsak posameznik naučil besedilo ali note, kot smo se dogovorili. Zato smo tudi prvo predstavo odigrali vrhunsko, čeprav nismo igralci. Največji + je, da so uživali otroci in se veliko smejali med predstavo.* (Z. M.)

Iz priprave na šolsko predstavo sem se naučila, da je treba sodelovati in da je pomembno izražati svoje mnenje, saj tako pridemo do najboljših idej. (K. G.)

Naučil sem se igrati z lutkami, ob njih uživati, komunicirati s pomočjo lutke, se vživeti vanjo in odmisлити sebe. (D. Č.)

Če so dijaki želeli pripraviti dobro predstavo, so si morali prisluhniti. Mnenja so usklajevali že pri pripravi osnutka z lutkarjem, kasneje pri pisanju scenarija, izbiri lutk ... S tem, ko so dijaki prevzeli posamezne vloge (lutkarji, glasbeniki, scenski delavci), so se zavedali, da skupaj gradijo predstavo. Prav vsak je moral zaupati vase in v svoje sposobnosti, saj so mnogi od njih prvič stali na gledaliških deskah pred občinstvom. *Všeč mi je, da ko je prišlo do »napake«, smo se v tisti situaciji znašli in jo popravili – znali smo improvizirati.* (N. Š.)

Naučila sem se, da je v tako veliki skupini ljudi, kot je razred, potrebno res veliko sodelovanja (vsi za enega, eden za vse), ker kadar stopimo skupaj, naredimo nekaj res enkratnega, kot sedaj to predstavo. (N. K.)

Pri predmetu UZO vsako leto ustvarimo gledališko ali lutkovno predstavo. V primerjavi s prejšnjimi izvedbami je sodelovanje z lutkarjem doprineslo predvsem k avtentičnosti situacije. Dijaki so bili bolj motivirani, lutkar jih je prepričal s svojimi izkušnjami in uvodno predstavitevijo, sprejeli so ga kot sodelavca in ne kot učitelja.

³ Vse dejavnosti v sklopu projekta SKUM so potekale po didaktičnih korakih: občutljivost, seznanjanje, dialoškost, ustvarjalnost in družbeni angažma. Ti koraki so bili obenem cilji in dejavnosti, ki s(m)o jih morali dijaki in strokovni delavci tudi ponotranjiti.

⁴ Za kulturno-umetnostno vzgojo v vzgoji in izobraževanju je ključnega pomena medpredmetno in medpodročno povezovanje, ki kot celosten didaktični pristop zahteva poglobljeno in sistematično načrtovanje, izbor smiselnih povezav med predmeti, oblikovanje skupnih ciljev ter vrednotenje rezultatov. Povezave med različnimi predmetnimi področji delujejo tako na vsebinski kot procesni ravni.

⁵ Gre za zaključno prireditev dijakov predšolske vzgoje in je namenjena predšolskim otrokom. Izvedemo jo v ljutomerskem kulturnem domu, ogledajo pa si jo otroci iz okoliških vrtcev.

3.2 S pripovedovalko do ustvarjalnega pripovedovanja

Ustvarjalnice nudijo široko paleto možnosti in ustvarjalnosti tako vzgojiteljem kot otrokom. Dijaki uporabljajo in razvijajo spretnosti; spoznavajo, raziskujejo in eksperimentirajo z umetniškimi sredstvi (telesom, glasom, materiali, predmeti, instrumenti, tehnikami in tehnologijami) ter njihovimi izraznimi lastnostmi. Pri predmetu UZO v sklopu ur, ki jih izvaja učitelj slovenščine, spoznajo ustvarjalno pripovedovanje kot možnost posredovanja literature predšolskim otrokom. Sodelovanje v projektu nam je omogočilo, da je dijake v svet pripovedovanja popeljala Špela Frlic.⁶

Sodelujoči mladostniki so se najprej srečali z umetnico, ki je predšolskim otrokom pripovedovala dve zgodbi; s prvo o prstkih, ki potujejo od vrat do vrat, je pritegnila njihovo pozornost, v drugi, skandinavski ljudski, jih je popeljala v svet trolov. Dijaki so prisluhnili vsebini, obenem pa opazovali njen način podajanja zgodbe in odziv otrok. Nato je sledila

pripovedovalska delavnica, v kateri so sodelovali samo dijaki. Zaradi epidemije korona virusa je sledilo delo na daljavo v spletnem okolju Zoom in v googlovih spletnih učilnicah. Na srečanjih so dijakinje spoznale pripovedovanje kot možnost podajanja otroške literature predšolskim otrokom. Pripovedovalka se je osredotočila predvsem na slogovni postopek opisovanje; kasneje pa še prepoznavanje okolice kot izhodišča za zgodbo – pri sodelujočih je hotela razviti občutljivost za okolje, ki nas obdaja in nam ponuja izhodišče za pripovedovanje, ki s tem postane pristnejše in zanimivejše (npr. veličastno drevo v parku lahko postane domovanje skrivnostnih pravljичnih bitij). Na zaključnem srečanju, ki je potekalo v živo, so se dijakinje ponovno srečale z otroki iz ljutomerskega vrtca in jim skupaj pripovedovale zgodbo. Otroci so jih dejavno poslušali, kasneje so tudi sami skušali pripovedovati svojo zgodbo. Dogodek prikazuje spodnja fotografija.

Pri načrtovanju skupne dejavnosti smo si v skladu s projektnimi cilji in Katalogom znanja zastavili naslednje učne in vzgojne cilje:

Slika 1: Zaključno srečanje pripovedovalke, dijakinj in otrok iz vrtca Ljutomer.

⁶ Sodelovanje z umetnico je trajalo od marca do junija 2020. Vmes ga je prekinila epidemija korona virusa, zaradi katere je bilo uvedeno šolanje na daljavo.

Osnovni vsebinski cilji:

- dijaki razvijajo spretnosti za uspešno delo v vrtcu in strokovno rast;
- dijaki poznajo in uporabljajo različne načine umetniškega izražanja (pripovedovanje);
- dijaki se naučijo spodbujati ustvarjanje otrok na jezikovnem področju;
- dijaki razvijajo ustvarjalnost in sporazumevalno zmožnost.

Osnovni vzgojni cilji:

- dijaki razvijejo zaupanje vase in premagujejo tremo pred nastopanjem;
- razvijejo orodje/mehanizme za izražanje osebnih stisk (dodan naknadno, v času dela na daljavo);
- medsebojno sodelovanje;
- medsebojno spoštovanje.

Dijakinje so v živo spremljale pripovedovanje in spoznale njegovo vrednost v primerjavi z branjem. Z didaktičnimi igrami pripovedovalke in pisanjem so razvijale spretnost pripovedovanja in obenem spoznale tudi njegovo terapevtsko možnost. Na srečanjih s pripovedovalko in ob izvedenih pripovedovalskih vajah so spoznale elemente pripovedi. Osredotočile so se zlasti na opis in umeščanje zgodbe v prostor, v katerem se nahajajo. Ves čas procesa razvijanja večine pripovedovanja so bile jezikovno ustvarjalne, pri igrah so improvizirale, uporabljale domišljijo ... Krepile so svojo sporazumevalno zmožnost, saj so uzavestile pomen zgradbe zgodbe in vzročno-posledičnih odnosov v njej ter odzivanja na poslušalce. Dokaz za to je tudi sklepno srečanje, ko so dijakinje samostojno pripovedovale otrokom iz vrtca. Najprej so izmenjale pripovedovale zgodbo o dinosavrih, ki živijo in se skrivajo v ljutomerskem parku. Nato se je ena od sodelujočih predstavila z lastno zgodbo Lanina čarobna radirka.

Kot učiteljici se mi zdi posebej pomembno, da sem skozi dejavnosti spoznala veliko didaktičnih pripovedovalskih iger (vaj), ki jih lahko uporabim v katerikoli fazi učnega procesa. Gre za besedne igre, iz katerih nastajajo krajše zgodbe. Ena takih je, ko je pripovedovalka posamezni skupini podala izhodišče za zgodbo – npr. brezzobi volk. Izhodišče je obenem predstavljalo težavo, ki bi se naj skozi izmišljeno zgodbo rešila. Dijakinje so izmenjale pripovedovale in gradile zgodbo, v kateri se je srečno rešila podana »težava«. Zanimiva je bila tudi pripovedovalska vaja o živalih, ki so jih morale dijakinje

opisati, pri tem pa niso smele uporabiti dialogov. Pri opisovanju lastnosti so se izmenjevale in so si lahko pomagale s pridevniki ter z natančnimi opisi. Lik je bilo treba predstaviti z največ tremi lastnostmi, po katerih se razlikuje od drugih oz. od ustaljene podobe, ki jo imajo poslušalci o njem. Pripovedovalka je opozorila dijakinje, naj bodo pozorne na podobo pripovedovanega, naj si skušajo predstavljati vse like, kako se premikajo, oglašajo ... Pri vseh dejavnostih se je za učinkovitost izkazalo delo v manjših skupinah.

Na zaključni delavnici je pripovedovalka udeleženke opozorila na okolico. Srečanje je potekalo v Parku Rudolfa Maistra v Ljutomeru, kjer je veliko mogočnih dreves, ob parku teče potok, na dveh straneh ga zamejujejo hiše, na drugi strani pa železniška proga. Pripovedovalka je pozvala dijakinje, naj si izberejo svojo najljubšo zgodbo in jo umestijo v ta prostor. Dijakinje so nato pripovedovale zgodbe (o Sneguljčici, želvi in zajcu, slončku Elmerju, Lanini čudežni radirki ...). Umetnica jih je skušala senzibilizirati za prostor, v katerem so se znašli.

Pri izvedbi projekta nas je presenetil predvsem vzgojni vidik, saj se med delom na daljavo izkazal tudi terapevtski učinek pripovedovanja. Delo v manjši skupini, medsebojno zaupanje in spoštovanje so ustvarili zaupljivo vzdušje, pa čeprav na spletu. Dijakinje so lahko izrazile tudi svoje osebne stiske, ki so jih doživljale zaradi dela na daljavo in izolacije. Spoznale so, kako pomembno je govoriti o svojih stiskah, jih ubesediti in uzavestiti. Tudi to je del strokovne in osebnostne rasti.

Sodelovanje z umetnico je pomembno doprineslo k poglobljanju znanja dijakinj o posredovanju literature otrokom v vrtcih. Za učni proces ima sodelovanje z umetnikom neprecenljivo vrednost. To, da dijaki pridobijo in razvijajo kompetence, ki jim bodo koristile v vsakdanjem življenju, je največji dosežek projekta – znati pripovedovati, se navezati na kraj in čas govorjenja, izraziti svoje doživljanje; vse to so temelji dobre komunikacije, ki je del našega zasebnega in javnega življenja. Sodelovanje s pripovedovalko je pripomoglo tudi k moji strokovni rasti. Pripovedovalska izkušnja in nabor pripovedovalskih iger bodo ostali del učnega procesa pri predmetu Ustvarjamo za otroke tudi v prihodnje.

4 SKUM in pouk slovenščine

4.1 Prešernovanje

Dijaki 2. letnikov vseh treh izobraževalnih programov pri pouku slovenščine spoznajo literarno obdobje slovenske romantike, Prešernovo življenje in njegovo literarno ustvarja-

nje. Z ustvarjanjem kratkih predstav, ki si jih ogledajo dijaki 1. letnikov, razvijajo zmožnost interpretiranja prebranih pesmi, jih kritično aktualizirajo s stališča osebnih in družbenih izkušenj ter obenem razvijajo svojo ustvarjalnost. Ob slovenskem kulturnem prazniku na GFML vsako leto pripravimo Prešernovanje, na katerem se dijaki s predstavami poklonijo spominu na našega največjega pesnika.

V sklopu projekta SKUM smo v šolskem letu 2018/2019 pri snovanju predstav sodelovali z umetniki Gledališča Ane Monro in tako nadgradili ustaljeno dejavnost. Dijaki so najprej svojo občutljivost do izbrane teme budili pri urah slovenščine ob spoznavanju učnih vsebin in nato z ogledom predstave Andreja Rozmana Roze *Passion de Pressheren*. Videno jih je spodbudilo, da so se lotili ustvarjanja lastnih predstav. Osnutke svojih gledaliških točk so posredovali umetnikom Gledališča Ane Monro, s katerimi so se srečali na dveh projektih dnevih. Takrat so najprej skozi igre gledališke improvizacije spoznali zakonitosti odrskega nastopanja, nato pa so z umetniki dodelali svoje zamisli. S pogovorom o dramaturgiji, karakterjih, strukturi, okoliščinah, režiji so svoje točke pripeljali do zaključene oblike.

Pri načrtovanju dejavnosti smo sledili naslednjim izobraževalnim ciljem:

- razvijati zmožnost interpretiranja književnih besedil (dijaki pišejo ustvarjalna besedila);
- širjenje spoznanj o književnosti in kritična aktualizacija (dijaki pripravijo predelave in aktualizacije književnih besedil s stališča osebne in družbene izkušnje);
- spodbuditi zanimanje za učno snov ter njeno razumevanje: Prešernov čas, življenje in literarno ustvarjanje (poustvarjanje in uporaba spoznanj v novih situacijah);
- razvijati ustvarjalnost.

Osnovni vzgojni cilji:

- sproščenost;
- lažje izražanje mnenj, ideje in predlogi sodelujočih mladostnikov so upoštevani;
- bolj pozorno poslušanje sogovornika;
- zaupanje vase;
- medsebojno sodelovanje in
- medsebojna povezanost.

Dijaki so napisali besedila za uprizoritve. Ob tem so upoštevali elemente dramatike in literarnozgodovinska dejstva o slovenski romantiki ter Prešernovem literarnem ustvar-

Slika 2: Gledališka točka na Prešernovanju 2019.

janju. Njihove interpretacije so temeljile na predelavi in aktualizaciji Prešernovih pesmi (O, Vrba, Krst pri Savici, zabavljivi napisi ...).

S pripravo gledališke točke so poustvarjali Prešernovo poezijo, pri čemer niso izkazali le poznavanja snovi, ampak tudi znanje višjih taksonomskih stopenj – povzemanje, primerjava, analiza. Njihova uprizoritvena besedila so temeljila na obravnavani snovi (Romantika na Slovenskem), saj so vključevali podatke iz Prešernovega življenja (literarno ustvarjanje, ljubezen, prijatelji, nazorski nasprotniki), njegova lirski besedila (Povodni mož, Sonetni venec, Sonetje nesreče ...), kakor tudi širši družbeni kontekst (črkarska pravda, cenzura ...).

Zanimiva je refleksija ene od dijakinj: *Prešeren mi ni bil nikoli všeč zaradi zapletenega pesniškega jezika. S predstavo sem bolje razumela nekatere pesmi, ki smo jih uprizorili.*

Nastala so izvirna, predvsem komična, dramska besedila ter gledališko-glasbena točka.

Predstavljena dejavnost je del letnega delovnega načrta šole in učnih priprav za slovenščino. Veselimo se je tako učitelji kot dijaki, ki si v 1. letniku ogledajo predstave in vedo, kaj jih čaka naslednje leto. Gre za priložnost, ko lahko stopijo na odrske deske, se predstavijo s svojim talentom, poleg vsega pa se kot razred dodatno povežejo. Tisto leto, ko so jih pri ustvarjanju usmerjali in spodbujali umetniki iz Gledališča Ane Monro, so bili dijaki še dodatno motivirani za delo.

4.2 Glas mladih – Upor

Medtem ko je projektna aktivnost Prešernovanje obogatila pouk slovenščine za vse dijake 2. letnikov naše šole, je bila dejavnost Glas mladih – Upor namenjena vsem dijakom 1. letnikov. Tudi tukaj so srečanja z umetniki in izvedba didaktičnih korakov potekali v času projektne dni, ki so se zvrstili od februarja do junija 2021. Večina srečanj in dejavnosti je zaradi nevarnosti širjenja korona virusa in šolanja na daljavo potekala v spletnem okolju.

Dijaki so si najprej ogledali film Greta, ki govori o okoljski aktivistki Greti Thunberg in njeni aktivni družbeni vlogi v boju za zdravo ter čisto okolje. Nato so virtualno obiskali Koroško galerijo likovne umetnosti in prisostvovali predstavitvi likovnih del, s katerimi so likovniki opozarjali na družbene probleme v posameznih zgodovinskih oko-

ljih. Naslednji korak so prevzeli umetniki, ki so predstavili sedem umetniških področjih in možnosti umetniškega izražanja: film, likovna umetnost, glasba, igra, fotografija, besedna umetnost in ples. Dijaki so si izbrali umetniško področje, na katerem so želeli ustvarjati in se z njim izražati. Skupaj z umetnikom in učiteljem so iskali vsebine ter razvijali idejo, kako bi sami skozi umetnost izrazili upor zoper obstoječe družbeno stanje, norme, predsodke, probleme ... V obliki projektne dni so se srečevali z umetnikom in učitelji. Ustvarjene izdelke in vsebine so predstavili javnosti na Glavnem trgu v Ljutomeru in v medijih (šolski radio Glas GFML, spletni mediji, časopisa Večer in Vestnik).

Osnovni vsebinski cilji projekta so bili:

- dijaki spoznavajo in preizkušajo izrazne možnosti na različnih umetniških področjih;
- dijaki s pomočjo umetniškega izražanja razvijajo in bogatijo domišljijo, zaznavne in opazovalne spretnosti, hkrati pa so družbenokritični opazovalci, ki glasno opozarjajo na probleme današnje družbe.

Osnovni vzgojni cilji:

- sodelovanje v skupini;
- pozitiven odnos do umetnosti;
- sprejemanje drugačnosti.

V skupini besedna umetnost je dejavnosti vodila Tea Hvala, književnica, urednica in prevajalka. S pogovorom in z različnimi besednimi ali improvizacijskimi igrami je pri sodelujočih spodbujala kritično razmišljanje in ustvarjalno zapisovanje idej. Vse skupaj se je realiziralo v fanzinu, krajše zinu.⁷ Dve srečanja z umetnico sta potekali v spletnem okolju, eno srečanje pa v živo na šoli. Takrat je tudi nastala vsebina fanzina. Umetnica je z različnimi igrami oz. vajami vzdrževala pozornost dijakov in jih spodbujala k ustvarjalnemu besednemu izražanju. Zanimiva je bila vaja »slastno trupelce«. Je igriva, namenjena sproščanju, zaupanju v naključja in tudi iskanju skupnih točk med sodelujočimi. To vajo v skupinskem pisanju ali soavtorstvu so si izmislili nadrealisti. Dijaki in dijakinje so sodelovali v parih: v dvojicah so morali sestaviti en pogojni stavek.

Oseba 1 začne poved s: *Ko bo ... / Če bi ...*

Oseba 2 nadaljuje in konča poved s: *... potem bo ... / potem bi ... / takrat bo ...*

7 Časopis, ki ga pripravljajo in izdajajo privrženci, oboževalci kakega področja in je namenjen zlasti ljubiteljem tega področja.

Dijakinje in dijaki so se v parih dogovorili, kdo bo napisal prvi del in kdo drugi del povedi. Ključno je, da prva oseba drugi ne pove, kaj je napisala, saj samo tako lahko pride do izraza posrečeno ali pa tudi ponesrečeno naključje (npr. Če bi bilo jutri konec sveta, potem bi svet bil boljši. // Če bi svet pravičen bil, potem bi se odprle šole. // *Ko se bo vsak zavedel svojih napak in jih popravil, takrat bo vse obrnjeno na glavo.*).

Dijaki so se preizkusili tudi v pisanju protestnih sloganov in govorov, v katerih so izrazili svoje nestrinjanje s poljubno tematiko. Pri tem so se dotaknili številnih perečih tem: rasizem, okoljsko onesnaževanje, zdravje, pritisk družbe na posameznika, neenakost, homofobija ... Ustvarjena besedila in lepljenke so uredili v fanzin, ga razmnožili in ob zaključku projekta tudi delili naključnim mimoidočim v Ljutomeru.

Umetnica je sodelujoče ves čas spodbujala, da so bili ustvarjalni z besedami. Dana jim je bila možnost, da so izrazili svoja opažanja, nezadovoljstvo, želje, skrbi in zahteve. Razvijali so svojo sporazumevalno zmožnost, pri tem pa spoznali fanzin.

Sklep

Petletni projekt se počasi izteka. Kljub številnim prednostim smo se pri izvedbi srečali tudi z izzivi. Velik izziv je predstavljalo časovno usklajevanje z umetniki, saj je bilo delo z njimi načrtovano v času pouka. Poleg sodelovanja z nami so vpeti v številne druge dejavnosti, ki terjajo njihov čas in trud, zato je bilo veliko usklajevanja že za sestanke in kasneje za izvedbene ure. Ob tem je treba izpostaviti, da nas je pri izvedbi ves čas spodbujalo vodstvo šole, predvsem pomočnik ravnatelja Franc Čuš, ki je podprl izvedbo projektnih dni ali morebitne zamenjave učnih ur v urniku. Vsako sodelovanje v projektnem delu prinese tudi pripravo dokumentacije. Hkrati z izvedbo je bilo potrebno natančno zapisovanje poteka dela, opažanj, zbiranje odzivov vključenih mladostnikov, anketiranje, analiza odgovorov ... Tudi tukaj smo se sprva srečevali s težavami, kaj zapisati, kako.

Na koncu se postavljajo vprašanja: *Kaj smo pridobili s sodelovanjem? Kako bomo lahko učinke projekta implementirali v učni proces? Kako naprej?*

Največja vrednost sodelovanja v projektu SKUM je, da je bilo dijakom omogočeno sodelovanje z umetniki – lutkar-

jem, pripovedovalko, igralci, književnico, fotografom, plešalcem ... Neposredna umetniška izkušnja in drugačni didaktični pristopi so obogatili učni proces in pripomogli k trajnejšemu znanju ter razvoju sporazumevalne veščine in vseh ostalih, ki jih potrebuje posameznik za uspešno soočanje z izzivi sodobnega sveta. Prav tako so dijaki z novimi didaktični pristopi usvojili znanje, ki ga zahtevajo učni načrti ali katalogi znanja.

Sodelovanje z umetnikom pri določanju učnih ciljev, načrtovanju dela in pri sami izvedbi je pripomoglo tudi k moji strokovni rasti. Nabor pripovedovalskih vaj, improvizacijskih iger in jezikovnih vaj nadrealistov je postal del mojih učnih ur. Z njimi pridobim pozornost dijakov, razgibam učne ure, pretrgam monotonost podajanja snovi ... Z nadrealistično igro sestavljanja povedi dijake v fazi motivacije uvedem v usvajanje snovi pri skladnji.

Da, veliko smo pridobili. Rezultat dela so po projektu in učnih načrtih doseženi cilji in utrjene kompetence. Prizadevati bi si morali, da bi sodelovanje z umetnikom postalo stalnica učnega procesa. Danes vzgojno-izobraževalne ustanove za tovrstno sodelovanje nimajo posebej namenjenih finančnih sredstev. Povsem razumljivo je, da umetniki ne bodo sodelovali brez plačila, s katerim si zagotavljajo svoj obstoj. Smiselno bi bilo razmisliti o vključevanju lokalnih umetnikov v učni proces in s tem omogočiti kontinuiteto sodelovanja umetnik – učitelj. Kaj pa če želimo sodelovati z umetnikom, ki prihaja z drugega konca Slovenije?

Viri in literatura

Kroflič, Robi (ur.) 2010: *Kulturno žlahtenje najmlajših, Razvoj identitete otrok v prostoru in času preko raznovrstnih umetniških dejavnosti*. Ljubljana: Vrtec Vodmat.

Pirc, Vladimir: *Kulturna zavest in izražanje*. Spletna stran SKUM. Dostopno na: <https://www.skum.si/> (25. 8. 2021).

Katalog znanja, Ustvarjamo za otroke, Odprti kurikul za izobraževalni program Predšolska vzgoja, 2016. Ljutomer: Gimnazija Franca Miklošiča Ljutomer.

SKUM. Dostopno na: <https://www.skum.si/> (15. 7. 2021).

Digitalni učni načrt. Dostopno na: <https://dun.zrss.augmentech.si/#/> (20. 7. 2021).

Fran. Dostopno na: <http://www.fran.si/> (20. 7. 2021).
